

Mittekaine juht

- A) Miks need õnnetused toimuvad
- B) Kuidas purjus inimene ise kindlaks teha
- C) Joobe tunnused (promillid)
- D) Ohtlik võib olla ka joobes kaasreisija
- E) Seda oleks huvitav teada
- F) Kümme väärarvamust purjus peaga autojuhtimise kohta

Kümne aastaga on purjus juhtide põhjustatud õnnetuste arv Eestis kasvanud ligi 2,5 korda.

Peaaegu iga kuues mullu liiklusõnnetusse sattunud mootorsõidukijuht oli eelnevalt tarvitanud alkoholi, politseireidid näitavad, et pidevalt on liikluses osalevatest mootorsõidukijuhtidest 2,75% purjus.

A) MIKS NEED ÕNNETUSED TOIMUVAD?

Ma olen täitsa kaine! Soomes mõni aasta tagasi läbiviidud uurimuses vastasid juhid, kes politseile purjus olekus ette jäid, küsimusele, miks ebakaines olekus sõitma asuti, järgmiselt:

- 1) Ma ei ole purjus - 25%
- 2) Proovisin huvi pärast, kas saan sõitmisega hakkama - 13%
- 3) Oli vaja poodi minna - 8%
- 4) Auto oli vaja teise kohta parkida - 7%
- 5) Trotsist või sõprade õhutusest - 3%,
- 6) Ei oska öelda - 13%

Noorte, kuni 21-aastaste juhtide hulgas oli kõige rohkem neid, kel tekkis lihtsalt soov autosõitu proovida (21% vastanuist), vanemate juhtide osas valitses ülekaalukalt arvamus, et vaatamata mõnele dringile ollakse piisavalt kained (32% vastanuist).

Samast uurimusest selgus, et valdav enamus purjus juhte isub rooli peaaegu kohe pärast alkoholi tarbimist esimese tunni jooksul (80% kuni 21-aastastest juhtidest ja 47% vanematest juhtidest). Vähemalt kaks tundi peale viimast drinki on sõitmakippujaid noorte hulgas vaid üksikud.

Alkoholi imendumine verre algab juba mao limaskestalt ning seda kiirendavad süsihappegaasi sisaldavad joogid (vahuvein, karastusjoogid jms), mis mao limaskesta ärritades laiendavad selle veresooni ning intensiivistavad vereringet. Nagu me teame, vältavad alkoholi imendumine ja kudedesse laialikandumine 1,5 kuni 2 tundi, sõltuvalt sellest, mida joodi ja söödi. Kangete jookide, samuti koduõlle, puskari ja ebakvaliteetse veini joomisel imendub alkohol kiiremini. Seega saabub joobeastme kõrgfaas teisel

tunnil peale alkoholi tarbimist. Lähtudes soomlaste uurimusest juhtubki enamus napsivendi autoroolis olema just sel kriitilisel hetkel.

Imendumist takistavad ja aeglustavad rasvad, proteiinid ja süsivesikud. Eriti kiiresti imendub alkohol aga tühja kõhuga.

Eelpoolnimetatud uurimus näitas, et noorte juhtide hulgas on levinumad peopidamise kohad kõiksugu vabaõhuüritused, kus joodud alkoholi mõju all satub liiklusõnnetusse ligi 40% kuni 21-aastaseid juhte. Vanemad sõidukijuhid koguvad vajalikud promillid kokku sõprade juurest, töölt või restoranist naastes.

B) KUIDAS PURJUS INIMENE ISE KINDLAKS TEHA?

Parem karta kui kahetseda. Ligikaudse juhtimiskõlblikkuse võime kindlaks teha ka ilma alkomeetrita.

Alkoholi tarbinud inimese silmamuna liigub hüppeliselt. See on kõige varasem purjusoleku tunnus. Kergesti kindlaks tehtav, kui lasta alkoholi pruukinud inimesel jälgida liikuvat sõrme või pliiatsit.

Rombergi katse. Seistes kinnisilmi, käed ette sirutatult, ei suuda purjus inimene tavaliselt kindlalt nimetissõrmega nina puudutada. Joove on tuvastatav käte ebakindla liikumise ja tuikumise põhjal.

Punased silmavalged, südame kiirenenud rütm, alkoholi lõhn

Euroopa autojuhtide seas läbi viidud küsitluses vastas küsimusele, kas nad on viimastel kuudel enne rooliistumist lubatust rohkem alkoholi tarbinud, jaatavalt 81% ungarlastest ja 38% sakslastest, pingerea teise otsa jäid rootslased (13%) ja taanlased (7%), peaaegu iga kolmas itaallane või prantslane leidis, et autojuhtidel peaks vähemalt osaliselt olema võimalus ise otsustada, kui palju nad enne rooli taha istumist juua võivad. Sama arvamust jagab vaid 1,6% rootslastest.

C) JOOBE TUNNUSED (alkoholi sisaldus veres promillides)

0.0 - 0.29: Alkoholi joove kliiniliselt ei avaldu. Vere alkoholisisaldus alla 0,1 promilli on füsioloogilise normi piires. Kõrgema närvitalituse häired võivad ilmned juba küllaltki väikesest alkoholikogusest, kuigi isik loetakse praktiliselt kaineks. Tähelepanekud kinnitavad, et sõidukijuhi normaalne reaktsiooniaeg võib pikeneda isegi pärast ühe klaasi õlle joomist 1,5 sekundini ja kahe klaasi puhul juba 2 sekundini. Sellepärast on mõistetav, et juba alates 0,2 promillisest alkoholisisaldusest veres võidakse täheldada sõiduvigu. Inimese liigutustes ega kõnes mingeid kõrvalekaldeid ei täheldata.

0,3 - 0,49: Alkoholi joove kliiniliselt ei avaldu. Kahaneb kuulmis- ja nägemisteravus, nõrgeneb tähelepanu, otsustus- ja kontsentratsioonivõime, eksitakse kauguste hindamisel. Raskeneb värvide eristamine, häiritud on liigutuste täpsus. Pikeneb

normaalne reaktsiooniaeg. 0,4 promillise alkoholisisalduse puhul veres on juhtimismeisterlikkus langenud juba 18-32%. Inimene muutub seltsivamaks, jutukamaks, lõbusamaks. Pudeli õlut või pitsi viina joonud juht ohustab liiklust veel seetõttu, et ta ka ise ei tunneta oma purjusolekut ega pea vajalikuks sõita ettevaatlikumalt. Pigem on tal petlik tunne, nagu oleksid tema meeled teravnenud. Juht muutub uljaks ja liigselt enesekindlaks, kusjuures kriitikavõime käitumise üle langeb.

0,5 - 1,49: Kerge alkoholijoove. Vähenevad veelgi tähelepanu ja kontsentratsioonivõime, kahaneb haistmisvõime. Silmade adaptatsioon on häiritud. Neuroloogiliselt ilmneb silmamunade pendeldav liikumine üles või külgsuundades vaatamisel. Ilmnevad koordinatsiooni- ja tasakaaluhäired. Eufooriahood vahelduvad uimasuse ja unisusega. Inimene muutub kergelt ärrituvaks. 80 kilogrammi kaaluval inimesel piisab 0,5 promillise kontsentratsiooni saavutamiseks 100 grammi viina joomisest. **Liiklusõnnetuse toimumise tõenäosus võib kasvada kuni 30 korda.**

1,5 - 2,49: Keskmise alkoholijoove. Juhi reageerimisaeg pikeneb 2-4 sekundini. Koordinatsioonihäired, kõnnak ebakindel ja taaruv, uimasus ja loidus, peapööritus, kõnehäired. Oma võimete märkimisväärne ülehindamine. Võib esineda liigset emotsionaalsust. Raskused kauguste hindamisel, värvide, suuruse ja vormi määramisel. Eksitakse liiklusmärgi sisu ja tähenduse määratlemisel. Suurenenud valulävi. **Liiklusõnnetuse toimumise tõenäosus võib kasvada kuni 130 korda.**

2,5 - ...: Raske alkoholijoove. Enesekontroll puudub. Esinevad olulised tasakaalu- ja koordinatsioonihäired, inimene seisab vaevu jalul ning kukub kergesti, oksendab. 3,0 promillise alkoholikontsentratsiooniga kaasneb äge alkoholimürgitus, mis ohustab elu. Kuna juht on teadvuse kaotuse piiril, ei suuda ta sõidukit enam juhtida. 3,5 promillise alkoholikontsentratsiooniga võib inimene langeda koomaseisundisse. 4,5 promilliga kaasneb üldjuhul surm.

Inimesed reageerivad alkoholile erinevalt, ka joobenähtude väljakujunemise aste on erinev. Ka järgmisel päeval pärast mõõdukat alkoholi joomist ei tohiks autojuht rooli taha istuda. Inimese organism suudab ühe tunniga "ära põletada" 7-10 grammi puhast alkoholi sõltuvalt kehakaalust. Ei külm dušš, kange kohv ega kehalised harjutused suuda seda protsessi kiirendada.

D) OHTLIK VÕIB OLLA KA JOOBES KAASREISIJA, ebakaines olekus mees sõitis bussis ja tülitas kaasreisijaid. Saanud teada, et bussijuht plaanitseb ta politseisse toimetada, haaras mees ootamatult roolist ja keeras seda eesmärgiga buss peatada ja välja pääseda. Buss sõitis teelt välja kraavi ja sai viga.

Esiistmel juhi kõrval istunud joobnud reisija, nõudes kiiret auto peatamist, tõmbas ootamatult peale käsipiduri, mistõttu juht kaotas sõiduki üle kontrolli ja sõitis teelt välja. Uurija leidis, et reisija oli osalenud auto juhtimises kasutades auto juhtimisseadmeid ja ta mõisteti süüdi sõiduki juhtimise eest joobeseisundis.

Sõiduauto tagaistmel sõitnud joores reisija ei mallanud oodata, millal juht auto teeservas peatab, avas veel sõitva auto ukse ja astus välja, sattudes möödasõitva veoauto rataste alla.

E) SEDA OLEKS HUVITAV TEADA

Liiklusõnnetustes surmasaamise oht on tihedalt seotud alkoholijoores astmega. Võrreldes kaine seisundiga on juba 0,5 promillise joores korral surmasaamise risk 160 korda, 18-24 aastasel kogemusteta või väheste kogemustega sõidukijuhil isegi kuni 900 korda suurem.

Albertas (Kanada) teostatud uurimus näitas, et 2,4 % transporditöötajast tarvitab kuu aja jooksul vähemalt korra tööl olles alkoholi, 11% tarvitab pidevalt narkootikume, 27% teab alkoholiprobleemidega kaastöötajaid.

Salvadoris ja Bulgaarias on raskendavatel asjaoludel purjuspäi auto juhtimine surmanuhtlusega karistatav kuritegu. Türgis võib politsei roolijoodiku oma autos viia linnapiirist 10 miili (18 km) kaugusele ning sundida teda sealt politseieskordi saatel koju kõndima. Vene seadustik on karm ning sätestab, et juhtide veres ei tohi üldse alkoholi olla. See-eest on karistuste süsteem algeline ja politsei korrumpeerunud. Venemaa teedel ostetakse liikluspolitsei ära 10-20 dollari eest.

Sotsioloogide uuringu kohaselt on 8% öösel Ameerika teedel sõitvatest juhtidest joogised. Prantsusmaal on sama näitaja 5%, Suurbritannias 3%, Põhjamaades 1%, Eestis ligi 3%.

F) KÜMME VÄÄRARAVUMUST PURJUS PEAGA AUTOJUHTIMISE KOHTA

1. Arvatakse, et ühe õllega võib ikka sõita. Kõigepealt peaks tähelepanu pöörama õlle margile. Ei ole võrdsed pilsnerid ja eriõlled, mis Eestis on traditsiooniliselt kanged. Nt. 8% alkoholisisaldusega "Sarviku" pudelis on 40 g sajaprotsendilist alkoholi, ehk samapalju kui 100 ml-s 40%-ses viinas. Pärast väikest kogust alkoholi võid tunda end küll üsna kainelt, kuid seegi mõjub sinu tajumis-, orienteerumis- ja otsustusvõimele pärssivalt. Veel paar tundi pärast õlle joomist esineb sul keskendumisprobleeme, seetõttu on sul raske kiiresti vastu võtta õige otsus, mis omakorda alandab reageerimisvõimet. Auto peatamiseks kulub sul sellises seisundis hulga pikem maa kui kaine peaga ning õnnetus ongi kerge tulema.

2. Arvatakse, et kogunud juht suudab ka purjus peaga sõita. Ka kõige kogenuma juhi muudab alkohol oskamatuks sõitjaks, kuna alaneb tema orienteerumis- ja tähelepanuvõime ning ta ei märka uusi, potentsiaalselt ohtlikke olukordi. Seepärast võtab ta kriitilises olukorras vastu vale otsuse, mida kaine peaga ei teeks. Paljudki professionaalsed juhid on sattunud ränka avariasse just alkoholi süü tõttu.

3. Arvatakse, et hommikul pärast joomingut on alkohol organismist kadunud. Alkohol püsib veres tunduvalt kauem kui tavaliselt arvatakse. Olles joonud nt ¼ liitrit viina, satub organismi 100 ml alkoholi. See tähendab, et nt 80 kg kaaluva meesterahva

puhul kulub üle 7 tunni enne, kui ta võib istuda autorooli. 55 kg kaaluv naine peab aga ootama isegi üle 12 tunni.

4. Arvatakse, et kui ettevaatlikult sõita, ei juhtu midagi. Kerges ja keskmises alkoholijoobes juht kipub tavaliselt hoopiski sõitma hulljulgelt. Joobnuna ei tunnetata oma seisundit õigesti. Ka nn "ettevaatlik" sõitmine lõpeb sageli kahetsusväärse õnnetusega. Liiga ettevaatlik sõitmine on samuti ohtlik, sest teised liiklejad ei pruugi selle "ettevaatliku" sõitja kavatsusi taibata. Sõites üldisest liiklusvoolust tunduvalt aeglasemalt, sunnib "ettevaatlik" teisi tegema ohtlikke pidurdamisi või möödasõite.

5. Arvatakse, et vahele jäädes on karistuseks tühine rahatrahv. Alkoholijoobes mootorsõiduki juhtimise eest on karistused väga kõrged. Loomulikult on karistused suuremad, kui patustatakse juba mitmendat korda.

6. Arvatakse, et veidi alkoholi teebki meeled teravamaks. Nii tundub vaid sulle endale. Alkoholil on väga tugev närvisüsteemi pidurdav toime (depressant), mis avaldub juba väga väikeste koguste tarbimisel. Lõbu- ja uljusetunne on tingitud sellest, et ka normaalsed pidurdusprotsessid (nagu enesekontroll, häbelikkus, tagasihoidlikkus) saavad kahjustada. Alkoholi tarvitamata jäävad sinu tähelepanust kõrvale mitmed olulised seigad. Seetõttu ongi purjus juhil tõenäosus õnnetusse sattuda mitu korda kõrgem kui kaine.

7. Arvatakse, et kõik sõidavad purjus peaga ja ei juhtu nendega midagi. Kõik siiski ei sõida, kuid joobes, joobe jääknähtudega, väsinult ja haigena istub autorooli kaugelt enam inimesi, kui oskame arvata. Igal aastal juhtub purjus juhtide süül sadu ränki liiklusõnnetusi. Neis hukub kümneid süütuid inimesi.

8. Arvatakse, et vahelejäämise tõenäosus on praktiliselt olematu. Pidevalt korraldatakse politseioperatsioone "kõik puhuvad", et välja selgitada roolijoodikuid. Täpseid läbiviimissagedusi ja toimumiskohti hoitakse muidugi avalikkus eest salajas, et operatsioonid oma mõtet ei minetaks. Eestis kehtib 1. veebruarist 2001 kord, kus autojuht on alkoholi tarvitamata määratletud siis, kui tema vere alkoholisisaldus on 0,2 promilli või rohkem. Samas peab alkoholisisaldus juhi poolt väljahingatavas õhus olema alla 0,1 milligrammi. Juhil on õigus pärast tema väljahingatava õhu alkoholisisalduse kontrollimist nõuda alkoholisisalduse määramist veres.

9. Arvatakse, et kui kohe peale süüa, siis alkohol ei mõju. Söömine küll aeglustab alkoholi imendumist verre, kuid ei kaota alkoholi kogust ega toimet. Alkoholi imendumine algab suust, edasi toimub see maost ja kõige lõpuks soolestikust, kus imendumine on väga kiire. Maos jätkub toidu seedimine, koos toiduga manustatud alkohol püsib seal niikaua, kuni toit on piisavalt seedinud ja suundub edasi soolestikku. Alkoholi imendumine maost verre on aeglane. Seepärast tunneb täis kõhuga alkoholi tarvitaja, et alkohol nagu ei mõjukski talle.

10. Arvatakse, et narkojoobes võib sõita. Kuid narkojoobes inimene pole ju kaine. Nagu alkoholijoobes juht, on ka narkojoobes roolikeeraja äärmiselt ohtlik nii iseendale kui ka kaasliiklejatele. Ta ei orienteeru teda ümbritsevas olustikus ja inimestes tavakohaselt.

Häiritud on tajumisvõime, hajunud tähelepanu, raske on keskenduda kindlale tegevusele ja sellest õigesti aru saada. See ei võimalda teha olulisi otsuseid õigeaegselt ja olukorrale vastavalt. Ka narkojoove on tuvastatav ja narkootikume tarvitanud juhile kehtivad sama ranged karistused.

Koostas Sirje Lilleorg

Liiklus.ee 2004

08.10.2004